

ЗМІЦНЮЮЧИ
ГРОМАДЯНСЬКЕ
СУСПІЛЬСТВО
У ВСЬОМУ СВІТІ

2022 ІНДЕКС СТАЛОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Україна

Жовтень 2023

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

ICNL
INTERNATIONAL CENTER
FOR NOT-FOR-PROFIT LAW

2022 ІНДЕКС СТАЛОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Звіт по Україні

Жовтень 2023

Розробник:

Агентство США з міжнародного розвитку

Бюро з питань розвитку, демократії та інновацій

Центр передового досвіду з питань демократії, прав людини та врядування

Подяка: Ця публікація стала можливою завдяки підтримці Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) відповідно до Угоди про співпрацю № AID-OAA-LA-17-00003.

Дисклеймер: Думки, виражені в цьому звіті, є думками запрошених експертів та інших дослідників проєкту і не обов'язково відображають погляди USAID або FHI 360.

ПОДЯКИ

Ця публікація була би неможливою без участі багатьох людей та організацій. Ми особливо вдячні нашим партнерам-виконавцям, які відіграли вирішальну роль у проведенні експертних засідань та написанні звітів по своїй країні. Ми також хотіли б подякувати багатьом представникам ОГС та експертам, партнерам USAID та міжнародним донорам, які брали участь в експертних групах у кожній країні. Їх знання, бачення, ідеї, спостереження та внески є основою, на якій базується цей Індекс.

ПАРТНЕРИ В УКРАЇНІ

УКРАЇНСЬКИЙ НЕЗАЛЕЖНИЙ ЦЕНТР ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ (УНЦПД)

Валерія Скворцова

КЕРІВНИКИ ПРОЄКТУ

FNІ 360

Девід Ленетт
Алекс Неджадян

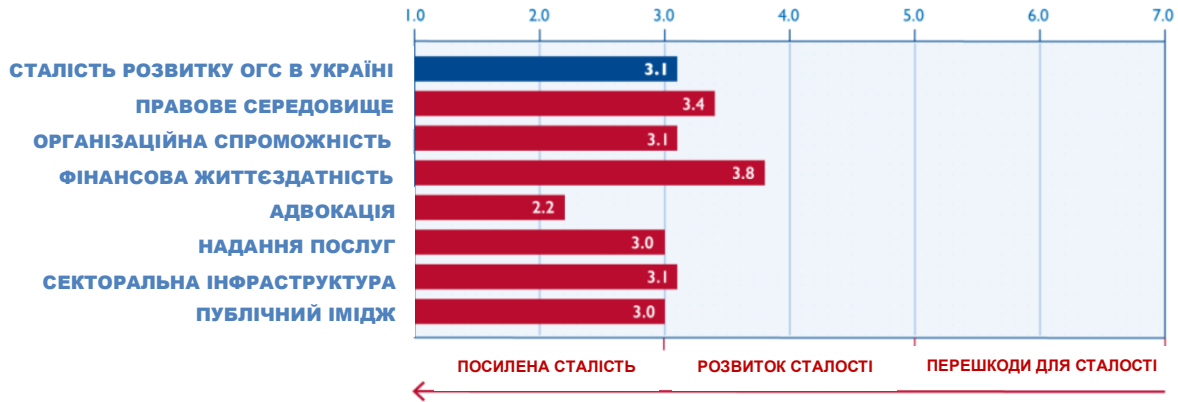
МІЖНАРОДНИЙ ЦЕНТР НЕКОМЕРЦІЙНОГО ПРАВА (ICNL)

Дженніфер Стюарт

РЕДАКЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Ерін Маккарті, Рута Валайтіте, Дженніфер Стюарт та Ірина Лаші

ЗАГАЛЬНИЙ РІВЕНЬ СТАЛОСТІ ОГС: 3,1

Від початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 року Україна зіткнулася з екзистенційним викликом. Російські війська здійснювали наступ уздовж східного та північного кордонів із Росією та Білоруссю і постійно обстрілювали всю країну, систематично завдаючи цілеспрямованих ударів по об'єктах цивільної інфраструктури: школам, медичним закладам та електростанціям. Окупанти також вчиняли жорстокі військові злочини проти цивільного населення. Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні повідомила, що російська армія несе відповідальність за свавільні страти, масові затримання, насильницькі зникнення та напади на мирних жителів на території України. За дванадцять місяців від початку вторгнення Генеральною прокуратурою України було зафіксовано близько 72 тисяч воєнних злочинів. На кінець 2022 року Донецька, Харківська, Херсонська, Луганська, Миколаївська та Запорізька області (окрім Автономної Республіки Крим, яку Росія незаконно анексувала в 2014 році) були повністю або частково окуповані Росією. Нестабільна ситуація в країні постійно змінювалася протягом року в зв'язку з контрнаступом українських збройних сил, який ставав дедалі успішнішим.

Збройний конфлікт спричинив величезну хвилю внутрішніх і зовнішніх переміщень населення. За інформацією Міжнародної організації з міграції (МОМ) станом на грудень 2022 року близько 5,9 млн українців, переважно жінок і дітей, були внутрішньо переміщеними особами. Окрім того, як повідомило Управління ООН з координації гуманітарних питань (ОСНА), станом на 1 січня 2023 року понад 4,9 мільйона українців зареєструвалися для отримання тимчасового або іншого захисту в країнах Європи. За оцінками ОСНА, в 2022 році міжнародна спільнота збрала 3,8 млрд доларів на надання гуманітарної допомоги Україні; значна частина цих коштів була надана приватним сектором та окремими донорами.

У відповідь на вторгнення Росії 24 лютого 2022 року було запроваджено воєнний стан, який досі продовжується. Воєнний стан наклав значні обмеження на свободу слова. Наприклад, журналістам заборонялося висвітлювати певні теми, як-от дислокація військових частин, та іншу інформацію, яка могла б стати у нагоді російським силам. Окрім того, у 2022 році ЗМІ зіткнулися з дилемою щодо повідомлень про корупцію, адже багато журналістів і правозахисних організацій вирішили призупинити публічну критику українського уряду та натомість зосередитися на документуванні російських воєнних злочинів.

Громадянське суспільство України виявило неабияку стійкість та адаптивність у цій складній ситуації. ОГС допомагали задовольняти матеріальні та інші потреби населення та навіть військових. ОСНА відзначило діяльність організацій громадянського суспільства та місцевих волонтерів з надання майже 6 мільйонам українців гуманітарної допомоги, необхідної для їх порятунку та життєзабезпечення. Благодійність процвітала, оскільки ОГС збирали серед населення нечувані раніше суми коштів для участі в цих заходах. Окрім того, значна фінансова підтримка багатьох громадських ініціатив надавалася донорськими організаціями, що призвело до помітного збільшення кількості благодійних організацій у країні. Волонтерська діяльність також значно активізувалася.

Загальний рівень сталості ОГС дещо покращився у 2022 році, що зумовлено позитивними зрушеннями у чотирьох вимірах. Фінансова життєздатність ОГС дещо покращилася у 2022 році завдяки значному збільшенню розміру державного фінансування та фінансування міжнародними донорами, що в свою чергу посприяло вдосконаленню навичок фінансового управління. Надання послуг дещо покращилося, оскільки ОГС допомагали майже всім верствам населення України, що постраждали внаслідок повномасштабного вторгнення. Збільшення кількості організацій-посередників із надання підтримки (ISO) розширило інфраструктуру, що підтримує ОГС, а публічний імідж сектору дещо покращився завдяки високій оцінці громадськістю діяльності ОГС щодо задоволення нагальних потреб. Такі аспекти сталості як правове середовище, організаційна спроможність та адвокація залишилися без змін.

За даними Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2023 року в Україні було зареєстровано 99 556 громадських організацій, 28 757 професійних спілок, 27 091 релігійна організація, 26 846 благодійних організацій, 2 212 асоціації громадських об'єднань, 1 762 органи самоорганізації населення та 318 творчих спілок. Ці дані не охоплюють ОГС, зареєстровані в Автономній Республіці Крим і в місті Севастополь, оскільки доступ до цих територій протягом року був відсутній. Відповідно до результатів соціологічного дослідження «Громадянське суспільство України в умовах війни — 2022», опублікованого у 2023 році ICAP «Єднання», у 2022 році було створено 6 367 нових благодійних організацій задля реагування на нагальні потреби, що виникають внаслідок війни. Це значне зростання порівняно з 830 благодійними організаціями, створеними у 2021 році.

ПРАВОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ: 3,4

Незважаючи на кардинальні зміни в операційному середовищі, у 2022 році правове середовище, що регулює діяльність ОГС, залишалось без змін. Попри ухвалення великої кількості необхідних законодавчих актів, ОГС зіткнулися з проблемою практичного застосування окремих законів.

На думку ОГС, вони працюють загалом у сприятливому правовому середовищі. До основного законодавства, що регулює діяльність ОГС, належать Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 2003 року, Закон України «Про громадські об'єднання» від 2012 року, Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 2012 року, Закон України «Про волонтерську діяльність» від 2011 року та постанова Міністерства юстиції України щодо реєстрації юридичних та інших осіб від 2016 року.

У 2022 році було внесено зміни до окремих законів з метою сприяння діяльності ОГС. Наприклад, змінами до закону «Про волонтерську діяльність» збільшено кількість сфер діяльності волонтерів, гарантована державна підтримка волонтерської діяльності та розширено перелік допустимих для відшкодування витрат. Зміни до закону «Про благодійну діяльність та благодійні організації» спростили процедуру реєстрації в Реєстрі волонтерів АТО для осіб, які публічно збирають благодійні внески. Крім того, особи, включені до Реєстру волонтерів АТО, звільняються від сплати податків із зібраних коштів, якщо ці кошти спрямовуються на благодійну допомогу учасникам бойових дій та деяким іншим категоріям осіб.

У 2022 році на діяльність ОГС вплинули також інші закони та нормативно-правові акти — як позитивно, так і негативно. У березні Кабінет Міністрів ухвалив постанову №344, якою спрощено процедуру транспортування гуманітарної допомоги через кордон України. Згідно з новими правилами, для ввезення допомоги потрібна лише декларація, що гарантує, що волонтери та ОГС зможуть швидше доставити необхідні речі. Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 2020 року, ОГС визначено як установи з підвищеним ризиком в контексті фінансування тероризму. Згідно з Законом, банки суворо перевіряють платежі та надходження ОГС з-за кордону та іноді блокують доступ до їхніх банківських рахунків і операцій.

Війна, що наразі триває, та введення воєнного стану спричинили протягом року певні обмеження щодо свободи зібрань. Зокрема, органи влади забороняли проведення певних мирних зібрань через міркування безпеки, наприклад, через ракетні обстріли. Окрім того, більшу частину року діяла нічна комендантська година, що обмежувало свободу пересування. Однак загалом громадяни все ж змогли реалізувати своє право на протести. Зокрема, вони брали участь у мирних заходах із закликами до обміну полоненими та повернення українських військовослужбовців із російського полону.

Повідомлення про обшуки поліцією домівок волонтерів влітку 2022 року викликали занепокоєння правозахисних організацій. Згідно із заявою поліції, підставою для обшуків стали підозри у розтраті пожертв і продажу гуманітарної допомоги від іноземних держав. Деякі менш резонансні випадки завершилися конфіскацією гуманітарної допомоги.

Процедура реєстрації ОГС залишається швидкою, простою та безоплатною. ОГС може бути зареєстровано на державному та регіональному рівнях у відділеннях Міністерства юстиції. Реєстраційні документи можна подати до центрів надання адміністративних послуг. Благодійні організації та певні громадські об'єднання також можна зареєструвати онлайн. Для реєстрації громадського об'єднання зазвичай потрібно три дні, а благодійної організації — один день. Різноманітні реєстри ОГС, як-от Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських об'єднань, містять відомості про зареєстровані організації, в тому числі їхні адреси, назви та контактні дані засновників і керівників. У 2022 році ці реєстри було закрито для громадськості з міркувань безпеки; доступ було частково відновлено у 2023 році. Окремі ОГС повідомляли про проблеми з обробкою їхніх заяв про реєстрацію або електронною подачею документів. Представлений на розгляд у 2022 році законопроект покликаний спростити процедуру реєстрації громадських об'єднань, зокрема завдяки реєстрації через урядовий портал «Дія» та здійснення діяльності на підставі типового (модельного) статуту.

ОГС могли отримувати фінансування від міжнародних донорів, фізичних та юридичних осіб, із державного бюджету у формі грантів. ОГС також брали участь у конкурсах на державні замовлення, отримували дохід від здійснення господарської діяльності (виключно в рамках статутної діяльності) та збору коштів, у тому числі на краудфандингових платформах.

Залишилися дійсними податкові пільги для юридичних та фізичних осіб, які підтримують ОГС. Вартість отриманих соціальних послуг буде зменшено на суму податку на доходи фізичних осіб (18%) за умови внесення як надавача, так і отримувача до реєстру надавачів і отримувачів соціальних послуг, який запрацював в середині 2022 року. У 2022 році змінами до Податкового кодексу передбачено звільнення від сплати податку на доходи фізичних осіб та військового збору благодійних пожертв, зібраних фізичними особами-благодійниками на їхні банківські картки, які використовуються для надання певних видів допомоги Збройним силам або внутрішньо переміщеним особам (ВПО). Іншими змінами передбачено звільнення від сплати ПДФО фізичних осіб, внесених до Реєстру волонтерів АТО, які здійснюють пожертви; на них також не поширюється вимога щодо документального підтвердження витрат, пов'язаних із наданням допомоги, за період з 24 лютого по 1 травня 2022 року.

ОГС отримують правові консультації від юридичних фірм та організацій, як-от платформа Pro Vono, Український незалежний центр політичних досліджень (УНЦПД) та Український форум благодійників. ОГС також зазвичай отримують правову допомогу в центрах надання адміністративних послуг та обласних відділеннях Міністерства юстиції; однак у 2022 році ці відділення припинили роботу на окупованих Росією територіях.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ: 3,1

На організаційну спроможність ОГС у 2022 році вплинули як позитивні, так і негативні події, хоча в цілому вона залишалася без змін. ОГС довели свою стійкість завдяки реагуванню на обумовлені війною потреби і адаптації до серйозних викликів у сфері безпеки. Водночас війна негативно вплинула на здатність ОГС до планування, кадрового забезпечення та технічного розвитку.

Відповідно до результатів дослідження «Громадянське суспільство України в умовах війни — 2022», опублікованого у 2023 році ІСАР «Сднання», майже 20% ОГС повідомили про переорієнтацію своєї діяльності відповідно до нових викликів у 2022 році. Тільки чверть ОГС, які розпочали діяльність ще до повномасштабної війни, продовжили її у звичних сферах, а більшість ОГС (56%) поєднували пріоритети довоєнної діяльності з новими напрямками, що виникли внаслідок війни. Переважна більшість ОГС (89%) високо оцінювали актуальність напрямку власної діяльності після завершення війни в Україні.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ В УКРАЇНІ

З метою адаптації своєї діяльності до обставин, що змінилися, у 2022 році багато ОГС встановили нові пріоритети та чіткіше визначили цільову аудиторію. Оскільки спроби знаходження компромісу задля мирного врегулювання конфлікту на Донбасі втратили актуальність, аналітичні центри зосередили увагу на питаннях, пов'язаних із санкціями проти Росії, підготовкою переговорних позицій України, міжнародною адвокацією допомоги Україні та вступом України до Європейського Союзу (ЄС) і НАТО. Центр екологічних ініціатив «Екодія» допомагав громадам, що постраждали від бойових дій, придбати системи фільтрації питної води. Наприкінці року ОГС, діяльність яких пов'язана з економічним розвитком, почали активніше працювати над можливістю економічного відновлення України. Хоча питання освіти та культури також не були першочерговими, деякі ОГС, які працювали в цих сферах, зуміли адаптуватися до нових реалій. Зокрема, культурні ОГС надавали притулок переселенцям, навчали дітей, проводили сеанси арт-терапії. З іншого боку, теми ґендерної рівності, боротьби з корупцією, розвитку демократії та децентралізації протягом року відійшли на другий план.

У 2022 році ОГС вдалося налагодити ефективні стосунки з багатьма новими групами, зокрема з ВПО, військовослужбовцями, ветеранами та волонтерами. Відсутність безпеки та пошкоджена інфраструктура на лінії фронту значно перешкоджали роботі ОГС. Проте ініціативні групи змогли доставляти гуманітарну допомогу та речі першої необхідності місцевим жителям і навіть військовим.

Хоча ОГС змогли перепрофілювати стратегічні напрямки своєї діяльності в умовах війни, планування проекту протягом року залишалось складним через нестабільну безпекову ситуацію. ОГС, створені з метою реагування на актуальні виклики, з якими зіткнулася Україна під час війни, часто не могли визначити пріоритети стратегічного планування та організаційного розвитку.

У 2022 році в ОГС виникали складнощі з підбором та збереженням персоналу. Відповідно до результатів дослідження ICAP «Єднання», основними викликами адаптації до умов роботи під час війни, з якими зіткнулися ОГС, стали створення безпечних умов роботи для персоналу (41%) та скорочення кількості працівників (29%). Багато працівників виїхали з країни через війну. Велика частка тих, хто виїхав, обіймали керівні посади, і їхній від'їзд послабив організації, в яких вони працювали. Військова мобілізація також призвела до того, що велика кількість організацій втратили багатьох працівників-чоловіків. Інші працівники влаштувалися на роботу в міжнародні організації, присутність яких значно зросла під час війни і які, як правило, пропонували вищі зарплати. Водночас професіоналізм працівників ОГС у 2022 році значно зріс, оскільки вони виконували складні обов'язки в екстремальних умовах.

У 2022 році кількість волонтерів, які працювали з ОГС, була високою. Відповідно до результатів дослідження «Громадянське суспільство України в умовах війни — 2022», майже 40% ОГС мали волонтерські програми. У грудні в Києві відбувся волонтерський саміт за участі представників органів влади, Збройних сил, народних депутатів, послів країн-партнерів і керівників 120 волонтерських і благодійних ініціатив. Серед питань, які обговорювалися на саміті, були шляхи вдосконалення законодавства для волонтерів та подальше спрощення правил ввезення гуманітарної допомоги. В рамках діяльності проекту USAID «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України» у 2022 році консорціум у складі ICAP «Єднання», УНЦПД і Центра демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) відстоював податкові та інші пільги для волонтерів.

Внаслідок війни велика кількість ОГС зіткнулися з проблемою технічного забезпечення. Особливо гостро ця проблема постала перед організаціями, які були змушені переміститися з прифронтових або окупованих Росією територій. Громадські організації втратили не тільки офіси, а й обладнання (комп'ютери та ноутбуки). Слід зауважити, що обстріли критичної інфраструктури України призвели до тривалих відключень світла та Інтернету і тим самим знизили рівень участі. Спільні зусилля допомагали ОГС впоратися зі збитками та втратами. Зокрема, донори надали додаткові кошти на придбання генераторів, акумуляторів і павербанків.

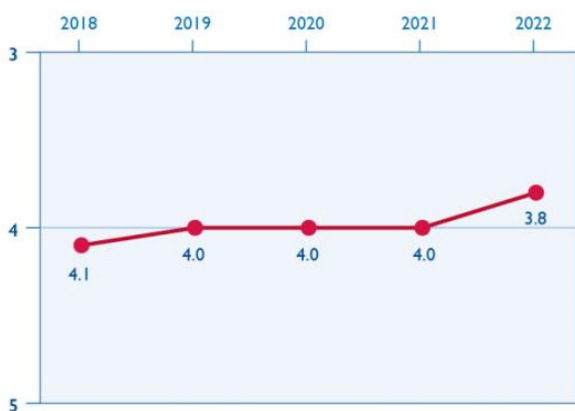

ФІНАНСОВА ЖИТТЕЗДАТНІСТЬ: 3,8

Фінансова життєздатність ОГС дещо покращилася у 2022 році завдяки значному збільшенню розміру пожертв та фінансування міжнародними донорами, що в свою чергу посприяло вдосконаленню навичок фінансового управління. Додаткові бюджетні кошти спрямовувалися на впровадження гуманітарних ініціатив. Кошти міжнародних донорів зазвичай отримували міжнародні організації та організації-грантодавці, які потім розподіляли гранти серед менших організацій. Пожертви вітчизняних юридичних і фізичних осіб спрямовувалися на допомогу армії та постраждалим від війни. Скорочення програм державного фінансування сектору протягом року завдало удару по ОГС, що працювали у таких сферах як підтримка людей з інвалідністю, молодіжні ініціативи та розвиток місцевих громад.

ФІНАНСОВА ЖИТТЄЗДАТНІСТЬ В УКРАЇНІ

Відповідно до результатів дослідження «Громадянське суспільство України в умовах війни — 2022», основними джерелами фінансування громадянського сектору України у 2022 році були пожертви та членські внески, про що повідомили 2/3 опитаних організацій. Інші джерела фінансування включали міжнародні гранти (21,6%) та доходи від власної господарської діяльності (15,3%). Як свідчать дані інших досліджень, гранти міжнародних організацій частіше за все отримували аналітичні центри та адвокаційні організації.

У 2022 році розмір фінансової допомоги міжнародних донорів був значним. Серед основних міжнародних донорів в Україні були програми USAID, агентств ООН, MOM та інших міжнародних організацій. За даними ForeignAssistance.gov, уряд США надав у 2022 році уряду та громадянському суспільству Україні рекордну

суму у розмірі 8,6 млрд дол. США порівняно з 93 млн дол. США у 2021 році. З цієї суми неамериканські ОГС отримали 86,37 млн дол. США порівняно з 16,45 млн дол. США у 2021 році. Зважаючи на ситуацію на місцях, багато міжнародних донорів подовжили терміни реалізації заходів, запланованих до війни.

У 2022 році пожертви від фізичних осіб і представників бізнесу становили важливе джерело доходу благодійних фондів в Україні. Відповідно до результатів дослідження ICAP «Єднання», приблизно 39% ОГС, які розпочали діяльність ще до повномасштабної війни, та 47,5% новостворених ОГС намагалися залучити благодійні пожертви від інших організацій та окремих осіб в Україні. За перший рік війни БФ «Повернись живим» зібрав пожертви на суму 5,7 млрд грн (близько 196 млн дол. США), а БФ Сергія Притули — 4,2 млрд грн (близько 145 млн дол. США). Отримані кошти пішли на покриття витрат фондів на обладнання, навчання, матеріали для тактичної медицини та навіть озброєння для військових.

Окрім прямого залучення пожертв, ОГС збирали кошти на спеціальних краудфандингових платформах, як-от «Спільнокошт», Українська біржа благодійності та «Стартер». У 2022 році на Українській біржі благодійності було зібрано внесків на суму понад 105 млн грн (близько 3,6 млн дол. США). Також були створені нові платформи, наприклад, United24, для збору пожертв як з України, так і з-за кордону.

У 2022 році державне фінансування ОГС суттєво скоротилося з огляду на потреби військового сектора та сектора безпеки. Український культурний фонд отримав 3 384 заявки на впровадження проектів у сфері культури у 2022 році, але призупинив фінансування через повномасштабне вторгнення.

У 2022 році продовжувала набирати оберти концепція соціального підприємництва. Велика кількість соціальних підприємств отримала підтримку в рамках декількох програм з інкубації та акселерації. У 2022 році Український соціальний венчурний фонд надав гранти на підтримку соціальних підприємств на загальну суму понад 100 тис євро (близько 104 млн дол. США). School of ME (Школа усвідомленого підприємництва) та SiLab Ukraine також надали підтримку розвитку соціальних підприємств.

У 2022 році значно покращилися навички фінансового управління ОГС, оскільки отримані багатьма ОГС, у тому числі місцевими та обласними організаціями, значні суми коштів вимагали ретельного адміністрування.

АДВОКАЦІЯ: 2,2

Адвокація ОГС суттєво не змінилася у 2022 році.

Війна змінила динаміку адвокаційної діяльності та політичних заходів ОГС. Після початку війни органи влади скоротили свою громадянську участь і стали майже недоступними для ОГС. Верховна Рада — однопалатний парламент України, центральні та місцеві органи влади ефективно співпрацювали лише з тими ОГС, що були їхніми давніми партнерами. Через введення воєнного стану у 2022 році уряд наклав багато обмежень, що перешкоджали адвокаційній діяльності, зокрема обмеження права на свободу зібрань та на публічну інформацію. Тим не менш органи влади регулярно консультувалися з перевіреними ОГС. На місцевому рівні ситуація була дещо складнішою, оскільки велику кількість обласних і міських адміністрацій було замінено військовими адміністраціями, діяльність яких залишалася доволі закритою. В таких населених пунктах ОГС мали мінімальний вплив та рівень участі у процесі ухвалення рішень у 2022 році.

Незважаючи на складні умови, у 2022 році окремі ОГС успішно досягали своїх адвокаційних цілей. Правозахисні організації України долучилися до важливої справи — документування воєнних злочинів, вчинених в ході російської збройної агресії в Україні. Одразу після вторгнення понад тридцять провідних правозахисних організацій створили коаліцію «Україна. 5 ранку», яка почала фіксувати докази воєнних злочинів, підвищувати обізнаність громадськості та виступати за притягнення воєнних злочинців до відповідальності. Ці зусилля привернули увагу міжнародної спільноти, а українська правозахисна організація «Центр громадянських свобод» у 2022 році отримала Нобелівську премію миру за внесок у документування воєнних злочинів, порушення прав людини та зловживанням владою.

Організації громадянського суспільства, зокрема Мережа захисту національних інтересів (АНТС), Центр політико-правових реформ та члени коаліції Реанімаційного Пакету Реформ (РПР), активно виступали за інтеграцію України в Європейський Союз та просували реформи за критеріями ЄС. Відповідні зусилля було зосереджено на судовій реформі, боротьбі з корупцією, розвитку демократичних механізмів та механізмів участі, а також прозорості та підзвітності влади.

Громадянське суспільство також працювало з десятками експертів над розробкою пропозицій щодо остаточного відновлення країни. РПР представив рекомендації на конференції з питань відновлення України у м. Луганно в липні 2022 року.

Феміністські активісти та правозахисні організації вже давно закликали органи влади визнати відповідальність за захист жінок від ґендерно обумовленого насильства. Про успішність їхніх зусиль свідчить ратифікація Україною в червні 2022 року Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульської конвенції) від 2014 року. Цьому сприяв початок процесу набуття членства країни в ЄС.

ОГС продовжували виступати за ухвалення Закону України «Про громадські консультації», Закону України «Про місцеву демократію» та Закону України «Про органи самоорганізації населення», які на кінець року перебували на розгляді. ОГС також активно сприяли впровадженню Національної стратегії безбар'єрності, яка передбачає забезпечення повного доступу всіх верств населення до різних сфер життя. В грудні 2022 року було ухвалено Закон про медіа — частково завдяки зусиллям РПР. Закон, який є обов'язковою умовою вступу України до ЄС, містить правові норми у сфері ЗМІ. Також завдяки зусиллям РПР підвищилася обізнаність громадськості щодо антиютюнового законодавства. Відповідний закон був ухвалений в грудні 2021 року та набув чинності в липні 2022 року. Закон забороняє куріння електронних сигарет і тютюнових виробів у громадських місцях.

Адвокацією на міжнародному рівні займалися такі українські ОГС як АНТС, Рада зовнішньої політики «Українська призма», Центр «Нова Європа» та правозахисна організація «Центр громадянських свобод». Представники ОГС закликали до збільшення міжнародної підтримки України, сприяння членству України в ЄС і НАТО, а також надання необхідних ресурсів населенню та військовослужбовцям.

З метою вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює діяльність ОГС, РПР очолив групу з двадцяти п'яти організацій, що просували правові реформи для покращення діяльності ОГС. Результатом їхніх зусиль стало ухвалення Закону України «Про адміністративну процедуру», який регулює взаємодію органів влади з громадянами та юридичними особами, зокрема ОГС, в процесі розгляду та вирішення адміністративних скарг. Також ОГС на чолі з УНЦПД сприяли ухваленню змін до Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», що спростили процедуру реєстрації фізичних осіб, які здійснюють публічний збір благодійних пожертв. Діяльність за проектом «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України» передбачала адвокацію вдосконалення податкових пільг для волонтерів, спрощення процедур залучення іноземних волонтерів та інші позитивні ініціативи в сфері волонтерської діяльності.

НАДАННЯ ПОСЛУГ: 3,0

Рівень надання послуг ОГС у 2022 році дещо збільшився, оскільки ОГС надавали допомогу майже всім постраждалим від вторгнення верствам українського суспільства.

Після початку війни громадські організації зосередилися на задоволенні основних потреб цільової аудиторії. Протягом перших кількох місяців війни місцеві організації та волонтерські ініціативи здебільшого діяли поодиночі, а міжнародні донори в сфері надання гуманітарної допомоги тільки пізніше змогли ефективно мобілізувати зусилля. Основними отримувачами допомоги були ВПО, військовослужбовці та представники вразливих верств населення, як-от жінки з дітьми та особи з інвалідністю. Зокрема з ВПО працювали регіональні відділення «Карітас України», організації мережі «Збережи Україну», «Український притулок» та Товариство Червоного Хреста України. Діяльність багатьох організацій та громадських ініціатив було спрямовано на забезпечення переселенців житлом і харчуванням, евакуацію жителів з окупованих та прифронтових територій і надання психологічної підтримки. Інші послуги включали навчання, допомогу з працевлаштування та підтримку ВПО щодо інтеграції до життя в нових громадах.

У рамках масштабної ініціативи волонтери Української волонтерської служби спільно зі спеціалістами компанії SoftServe розробили платформу Паляниця.info. Користувачі платформи можуть здійснювати швидкий пошук серед понад 800 організацій у всіх регіонах України, щоб знайти ОГС, які надають допомогу переселенцям, людям похилого віку, дітям та іншим незахищеним верствам населення з житлом, харчуванням, медичним обслуговуванням та евакуацією. ГО «Юридична сотня» надавала безоплатну правову допомогу учасникам війни, ветеранам та членам їхніх сімей з питань військової служби та соціального забезпечення. Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем» надавала підтримку жертв ґендерної дискримінації та сексуального насильства, випадки якого значно почастишали на окупованих російськими військами територіях.

У 2022 році більшість організацій намагалися продовжувати надавати послуги своїм звичайним клієнтам. Надання освітніх та екологічних послуг було менш поширеним протягом року.

ОГС надають свої послуги на безоплатній основі завдяки підтримці фізичних осіб і міжнародних донорів. З моральних міркувань більшість ОГС не вимагають плату за свої послуги.

У 2022 році уряд не перешкоджав наданню послуг ОГС. Хоча більшість державного фінансування сектора було переорієнтовано на потреби війни, уряд визнав цінність послуг ОГС, і багато громадських організацій налагодили співпрацю з місцевими органами влади у гуманітарних питаннях.

СЕКТОРАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА: 3,1

Інфраструктура, що підтримує ОГС, у 2022 році дещо покращилася завдяки збільшенню внаслідок війни кількості хабів і центрів на підтримку ОГС.

Низка організацій та проектів продовжує сприяти організаційному розвитку ОГС. Наприклад, ICAP «Єднання» впроваджує підтримувані USAID та ЄС проекти для посилення сталості ОГС шляхом нарощування технічного, інституційного, адаптивного та впливового потенціалу. Онлайн-платформа «Маркетплейс» (Marketplace) продовжувала у 2022 році підтримувати зв'язки між надавачами послуг із організаційного розвитку та ОГС, що їх потребують.

Також у 2022 році було створено нові хаби матеріально-технічної, організаційної та правової допомоги місцевим і переміщеним організаціям. Наприклад, в рамках проекту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України» створено хаби ОГС у Чернівцях та Луцьку. Деякі організації переїхали з окупованих територій до безпечніших регіонів. Наприклад, ГО «Заходи» переїхала з Маріуполя до Хмельницького, де активно працює з ОГС та людьми, які були змушені покинути рідні міста через російську агресію. У Хмельницькому відкрили коворкінг-центр «Заходи хаб», щоб створити умови для роботи окремих людей і команд онлайн і офлайн.

За даними порталу «Громадський простір», 145 ОГС в Україні надають гранти на місцевому та державному рівнях. У 2022 році місцеві організації-грантодавці зосередилися на підтримці постраждалих від війни, переселенців, медичних працівників та ін. Міжнародний фонд «Відродження» — одна з найбільших благодійних фондаций України — виділив у 2022 році близько 800 млн грн (близько 27,6 млн дол. США) на грантову підтримку громадянського суспільства. Деякі організації передають кошти від міжнародних донорів іншим ОГС. Наприклад, ГО «Центр громадського моніторингу та аналітики» надавав гранти ОГС Тернопільської області на допомогу ВПО та іншим вразливим верствам населення. ОГС, які працюють на рівні громади, перерозподіляють грантові кошти, надані як місцевими громадами, так й міжнародними донорами. У 2022 році Фонд громади міста Херсона «Захист» надав сім'ям з дітьми та медичним закладам міста 4,3 млн грн (близько 148 тис дол. США).

У 2022 році ОГС мали багато можливостей для створення мереж. Наприклад, 5 грудня ICAP «Єднання» провів одинадцятий щорічний Форум із розвитку громадянського суспільства, який зібрав представників різних секторів для обговорення найважливіших тенденцій, що впливають на громадянське суспільство України. Форум проходив в режимах офлайн та онлайн. РПП об'єднує двадцять п'ять організацій, які працюють над розбудовою незалежної демократичної України. Коаліція РПП продовжує просувати реформи та вдосконалювати законодавство, що регулює діяльність ОГС та суспільства загалом.

Хоча у 2022 році проведення тренінгів для ОГС відійшло на другий план, відбулося декілька навчальних заходів. Учасники багатьох тренінгів вивчали питання безпеки, медичного обслуговування, стресостійкості та психічного здоров'я, пов'язані з інтенсивною роботою в умовах війни. Щоб допомогти розвинути загальну спроможність сектору, ЦЕДЕМ запровадив програму менторства, за якою п'ятнадцять організацій навчали п'ятнадцять інших організацій, зокрема спроможності займатися питаннями інклюзії, розробці планів адвокації та фінансової стійкості. ОГС демонстрували зацікавленість у тренінгах на темі діджиталізації, переходу до комунікації в онлайн-середовищі, розробки політики безпеки та проведення перевірок.

ОГС активно розвивають партнерства з державними органами у сферах, пов'язаних із воєнними діями. Так співпраця влади з ОГС охоплювала розвиток волонтерської діяльності, спрощення процедури ввезення товарів гуманітарної допомоги та наданням підтримки ВПО. Бізнес допомагав фінансувати послуги ОГС. Наприклад, великі іноземні компанії переказували пожертви на підтримку постраждалих від війни на рахунки благодійних організацій.

ПУБЛІЧНИЙ ІМІДЖ: 3,0

У 2022 році публічний імідж ОГС дещо покращився завдяки тому, що сектор, як вважалося, надає важливу підтримку населенню та співпрацює з державою задля вирішення невідкладних питань.

Відповідно до результатів соціологічного дослідження «Громадянське суспільство України в умовах війни — 2022», кількість згадок організацій громадянського суспільства в українському медіапросторі зросла з лютого 2022 року по листопад майже вдвіть. З 24 лютого у ЗМІ та соціальних мережах вийшло майже 600 тис повідомлень зі згадками ОГС та їхньої діяльності, у тому числі 97 940 згадок лише в листопаді. Найбільшу увагу було приділено повідомленням про діяльність благодійних організацій і фондів та волонтерську діяльність. Лідерами за кількістю згадок в медіапросторі були благодійний фонд «Повернись живим», офіційна фандрайзингова платформа United24 і ГО «Справа громад», яка збирає

кошти на армію. Такі видання як «Детектор медіа» та «Ліга.нет» регулярно висвітлюють діяльність громадських організацій. «Детектор медіа» навіть має окремий підрозділ «ЗМІ для змін», присвячений активності та ініціативам громадськості. Водночас загальноукраїнський інформаційний телемарафон «Єдині новини» протягом року не надто часто запрошував до участі у своїх програмах представників ОГС.

Відповідно до результатів дослідження, проведеного Центром Разумкова в листопаді, рівень громадської підтримки ОГС у 2022 році суттєво збільшився. 85% респондентів (порівняно з 64% у 2021 році) зазначили, що вони довіряють волонтерським організаціям, та 60% (порівняно з 47% у 2021 році) зазначили, що вони довіряють громадським організаціям.

У 2022 році не було будь-яких негативних висловлювань з боку органів влади щодо діяльності ОГС, що свідчить про незначне покращення порівняно з 2021 роком. Натомість представники влади позитивно оцінили свою співпрацю з партнерськими ОГС. Зокрема, Президент Зеленський у промові до Міжнародного дня волонтера високо оцінив роботу громадянського суспільства, особливо волонтерів. У своєму виступі Президент відзначив низку організацій та благодійних фондів, зокрема «Veteran Hub», «Армія SOS» і «ПЛАСТ». Бізнес також оцінив зусилля ОГС у 2022 році.

Українські ОГС поширюють інформацію про свою діяльність переважно через Інтернет. Найпопулярнішими соціальними мережами є Facebook, Twitter, YouTube, Instagram, TikTok і Telegram.

ОГС, які мають тривалий досвід роботи, зазвичай намагаються звітуватися громадськості. Відповідно до результатів дослідження, проведеного «Фондом родини Загорій» (Zagoriy Foundation) у травні 2022 року, основними мотивами ведення публічної звітності були формування та збереження репутації організації. Благодійні організації та фонди зазвичай звітують про надходження та використання пожертв. Новостворені організації менше усвідомлюють необхідність підзвітності та прозорості.

U.S. Agency for International Development

1300 Pennsylvania Avenue, NW

Washington, DC 20523

Tel: (202) 712-0000

Fax: (202) 216-3524

www.usaid.gov